
УДК 330.3:336.7:339.7

DOI: <https://doi.org/10.32782/2304-0920/6-85-11>

Ломачинська І. А.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФІНАНСІАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ПАРАДИГМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Узагальнено теоретичні основи фінансіалізації як закономірного продукту постіндустріального розвитку та глобалізації. Визначено, що лібералізація, глобалізація, цифровізація, Industry 4.0 надали фінансам нових організаційних, управлінських, інституційних, інформаційно-комунікаційних технологій, які дозволяють їм не лише ефективно вирішувати фінансові завдання, а і створювати нові економічні простори і системи, бізнес-моделі, виступати в якості каталізатора соціально-економічних змін, трансформації економічних і соціальних параметрів та інститутів. Узагальнено основні фактори, характеристики фінансіалізації та процеси і явища, що її супроводжують. Визначено, що результатом фінансіалізації стало посилення невизначеності та нестабільності. У контексті цього обґрунтовано напрями координації соціально-економічного розвитку в умовах посилення фінансіалізації.

Ключові слова: фінансіалізація, економічний розвиток, інклюзивна економіка, фінансіалізація економіки, фінансіалізація фінансів, фінансова економіка, деглобалізація.

Постановка проблеми. Початок XXI ст. характеризується поширенням фінансіалізації як закономірного продукту постіндустріального розвитку та глобалізації і, як результат, трансформацією структури економіки, появою нових організаційних структур і бізнес-моделей, нових суспільних інститутів, що змінює напрями та структуру фінансових потоків, прискорює їх рух і модернізує фінансову інфраструктуру. У результаті економічний розвиток супроводжується стрімким розширенням фінансових ринків, випереджаючим зростанням вартості нематеріальних акти-

вів порівняно з матеріальними, відривом фінансових ресурсів від матеріального виробництва. Як результат, фізична економіка і матеріальне виробництво відіграє все менш важливу роль в економічному розвитку, вирішується проблема «економічної відстані» та відбувається перехід до «режиму реального часу», все більше фінансові ринки орієнтуються на обслуговування власних інтересів, що ще більше підштовхує до фінансіалізації в результаті пришвидшення руху та високої мобільності зміни напрямів фінансових потоків на різних рівнях глобальної соціально-економіч-

ної системи, зумовлюють деформацію процесів накопичення капіталу та волатильність. Сприяють цим процесам і фінансовий інжиніринг і цифрова трансформація, в результаті чого стрімко поширюються фінансові інновації в господарській діяльності та суспільному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вперше термін «фінансіалізація» офіційно використовується у звіті UNCTAD «Trade and Commodity Report» в 2009 р., а до цього він був описаний у роботах Г. Епштейна (2001 [1], 2003, 2005 [2]), Д. Повера (2003 [3]), М. Абрена (2003 [3]), Г. Кріппнера (2005 [4]), Е. Штокхаммера (2004 [5] й ін.). На першому етапі фінансіалізація досліджується в контексті переходу від концепції «управлінського капіталізму», в основі якого відбувається формування інвестиційних доходів за рахунок створеної вартості, до концепції «фінансового капіталізму» [5; 6], де дохід окремих суб'єктів економіки забезпечується завдяки фінансовим стратегіям (Дж. Голдстейн, С. Дубинін, Ю. Осипов, Дж. Фостер, ін.).

Особливу актуальність питання поширення фінансіалізації набуває в період світової фінансово-економічної кризи 2008 р., коли саме вона як основний канал прибутку визнається й головною причиною глобальної нестабільності та затяжного відновлення світової економіки в посткризовий період (А. Гірспен, В. Лукьянов, Х. Мінські, Дж. Стіглітц, Н. Фергюсон та ін.).

Проте питання взаємозв'язку реального та фінансового секторів економіки досліджувалися задовго до цього (Р. Гільфердінг, Й. Шумпетер, Р. Лукас, Е. Шоу, Р. Голдсміт, Т. Бек, Р. Левін й ін.), і вже на початку ХХІ ст. у науковій літературі було визнано феномен «відриву» фінансового сектору економіки від реального «decoupling hypothesis», у результаті чого фінансовий сектор набув таких характеристик, як самодостатність, спекулятивність, самовідтворення [7, с. 139] (Ю. Данілов, Ф. Луцішин, В. Лукьянов [8], ін.). Це зумовило аналіз взаємозв'язку фінансіалізації та динаміки і структури розвитку глобальної економіки, зростання національних економік, соціально-економічного розвитку (Е. Авдокушин, М. Корнеєв, В. Корнівська, В. Сизов й ін.).

Якщо розглянути емпіричні дослідження фінансового розвитку, то наприкінці ХХ ст., оскільки в цей період відбувається якісна трансформація функцій світових фінансів, з'являється багато змістовних робіт, зокрема Ф. Агіона, Дж. Бертелемі та А. Варудакіса, Ц. Калдерона і Л. Лью, Р. Кінга та Р. Левіна, Р. Раджана та Л. Зінгалеца, П. Ховітта та Д. Майер-Фолька й ін., які в цілому підтвердили, що, по-перше, розвиток фінансової системи сприяє економічному зростанню, насамперед у країнах, що розвиваються, по-друге, в розвинених країнах економічне зростання генерує фінансовий розвиток, по-третє, лише в бідних країнах фінансовий ринок ніяким чином не впливає на національну економіку, по-четверте, позитивний вплив фінансової системи на економічне зростання найбільш характерно для країн із середнім рівнем розвитку, позитивний, але менш виражений, для розвинених [9].

На сучасному етапі питання фінансіалізації досліджується в контексті подальшого посилення невизначеності та залежності товарних і сировинних ринків від руху фінансових потоків (Дж. Блас, Д. Ергін, Н. Флассбек, Дж. Майер), у зв'язку з технологічними змінами, Industry 4.0 і FinTech

(Е. Авдокушин, С. Радзівська, К. Перес). Окрім посилення невизначеності та нестабільності, важливою проблемою фінансіалізації на сучасному етапі є посилення нерівності доходів і добробуту у суспільстві (С. Джахан, М. Корнеєв, Б. Макдоналд, П. Онохан), що потребує особливої уваги в контексті інклюзивного економічного розвитку як такого, що забезпечує можливості для всіх верств населення, справедливий розподіл у суспільстві матеріальних і нематеріальних благ для підвищення його добробуту, що передбачає не лише подолання розриву між багатими і бідними, а й рівні умови здобуття освіти, забезпечення охорони здоров'я і безпеки, а, отже, інклюзивний підхід до економічного зростання передбачає тривалу стратегію, що базується на продуктивній зайнятості.

Отже, питання фінансіалізації є актуальним і потребує подальших досліджень.

Мета статті. Узагальнення теоретичних основ фінансіалізації як закономірного продукту постіндустріального розвитку й глобалізації, та її ролі у забезпеченні інклюзивного економічного розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Перший етап фінансової лібералізації відбувся ще в 1960-х рр., коли було створено і почав поширюватися євродолар. Сприяло цьому і скасування Бреттон-Вудських угод та відмова від фіксованих валютних курсів у 1970-х рр., що забезпечило лібералізацію обмінних курсів та реформування банківської діяльності і, як результат, зростання активності банківських установ на фінансових ринках.

Передумови стрімкої фінансіалізації економічного розвитку були закладені в 1980-х рр., коли починається процес повної лібералізації руху фінансових ресурсів на відповідь світової кризи 1970-х рр. (1973 р. – «Нафтова» криза), для якої було характерно зниження рентабельності та перенакопичення капіталу в реальному секторі економіки, що посприяло інтернаціоналізації та лібералізації руху капіталу. На першому етапі інтернаціоналізація передбачала переміщення виробництва з розвинених країн в нові індустріальні країни (НК) в межах мульти- та транснаціональних структур, але з часом це привело до розвитку в цих країнах національних промислових груп. У результаті відбувається послаблення промисловості в США та Західній Європі, посилюється конкурентоспроможність транснаціонального капіталу по відношенню до держав та його впливу на економічну політику.

У 1980-х рр. фінансіалізація відбулась в результаті поширення концепції монетаризму та її реалізації у формі «тетчеризму» та «рейганоміки», лібералізації ринків облігацій та формування довгострокових відсоткових ставок, розвитку сек'юритизації та поширення похідних цінних паперів.

Серед факторів, що сприяли фінансіалізації економічного розвитку у 1990-х рр., слід відзначити масову приватизацію в результаті підтримки приватного підприємництва в країнах із розвинутою економікою, нових індустріальних країнах (НК), країнах, що здійснили перехід від командно-адміністративної економіки до ринкової, в тому числі й роздержавлення фінансових установ та публічних фондів, зокрема пенсійних і страхових, різних інституційних інвесторів (хеджеві фонди, арбітражери), які оперували фінансовими ресурсами на строковому фінансовому ринку. Подальшому посиленню ролі фінансів сприяла й

дерегуляція сфери фінансів, зокрема в результаті Вашингтонського консенсусу і неоліберального повороту (1989 р.), скасування закону Гласса-Стігола (1999 р.), а також сек'юритизація державного боргу країн Західної Європи, концентрація капіталу на основі транснаціоналізації, розвиток фінансових конгломератів і міжнародних фінансових центрів (МФЦ), а також науково-технічний прогрес, фінансові інновації та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

Поряд із цим, зростаючу боргову залежність країн, боротьбу за лідерство валют на світовому ринку, «нову» монетарну парадигму і посткризове відновлення національних економік на основі нетрадиційних методів монетарної політики, фінансові інновацій та фінансовий інжиніринг, технологічні зміни та Industry 4.0, віртуалізацію господарських відносин потрібно розглядати як те, що сприяє подальшій фінансіалізації економічного розвитку на початку ХХІ ст.

Результатом поширення фінансіалізації стало посилення невизначеності та нестабільності. За останні п'ятнадцять років ХХ ст. відбулося понад 90 великих фінансових криз, і в двадцяти з них країни втратили понад 10% свого ВВП, а в десяти – понад 25% [10]. З початку ХХІ ст. нестабільність, дисбаланси та їх негативні наслідки лише посилилися. Все більше уповільнюються приріст реальної заробітної плати та послаблюється її залежність від продуктивності праці, зростає нерівність населення, зокрема за даними Credit Suisse [11], частка 1% найбагатших людей в глобальному обсязі багатств перевищила 50% і продовжує збільшуватися.

Узагальнення теоретичних підходів до визначення фінансіалізації, що існують у спеціалізованій літературі, дозволило В. Корнеєву узагальнити такі підходи до її сутності: акціонерний підхід – фінансіалізація як категорія, що визначає орієнтацію на акціонерну вартість як режим корпоративного управління (У. Лазонік і М. Салліван) та зростання ролі рантьє в економіці (О. Охангазі, Т. Пеллі, Дж. Смізін); внутрішньогосподарський підхід – фінансіалізація як процес впливу на функціонування компаній (Р. Бетт), трансформації економіки (Г. Магдоф і П. Свізі); гегемоністичний підхід – фінансіалізація як стрімке зростання частки фінансового сектору в економіці (Г. Епштейн, В. Лук'янов, О. Охангазі, Е. Штокхаммер); нагромаджувальний підхід – фінансіалізація як спосіб отримання прибутку та залучення інвестицій / як режим нагромадження коштів (Дж. Аррігі, П. Дос Сантос, Г. Кріппнер, У. Мілберг, С. Лапавітсас); інноваційний підхід – фінансіалізація як процес активного розвитку фінансової торгівлі та розширення спектра фінансових інструментів (Ю. Осік, К. Філіпс, Н. Щепочкіна) [12, с. 51–57].

В. Корнеєв, досліджуючи ключові підходи до аналізу цієї категорії в економічній науці, запропонував авторський підхід до фінансіалізації як «комплексної категорії, що враховує: макро- та мікроекономічний рівні впливу процесу фінансіалізації – розповсюдження як на рівні глобальної та національної економік, так і на рівні окремих компаній; об'єкту характеристику (акціонерний капітал/вартість, дохід – рантьє, фінансові потоки, прибуток в цілому); процесну складову (розширення частки фінансового сектору в економіці); еволюційно-інноваційний характер розвитку (активне впровадження фінансових інновацій); загострення конкуренції між фінансовим

та реальним секторами економіки за фінансові ресурси» [12, с. 58].

Отже, в загальному розумінні, фінансіалізацію можна визначити як зростання ролі фінансових мотивів, фінансових ринків, фінансових суб'єктів, фінансових інститутів в економічній діяльності та суспільному житті, функціонуванні державних інститутів на всіх рівнях і у всіх сферах економічної системи в результаті модернізації фундаментальних характеристик (вартість, ціна, прибуток, гроші, ціль функціонування, критерії прийняття рішень, конкуренція й ін.), що сприяє розширенню фінансових відносин та фінансової сфери національної й світової економіки. У цьому розумінні фінансіалізацію доцільно пов'язати із фінансовим розвитком як кількісною та якісною трансформацією структури фінансової системи та її компонентів, її здатністю через реалізацію власних функцій впливати на соціально-економічний добробут.

Таким чином, узагальнимо, що для фінансіалізації притаманні такі основні характеристики:

- повна фінансова лібералізація та фінансова глобалізація, інтернаціоналізація фінансових ринків, розвиток мережевого капіталізму та віртуального капіталу;

- сучасні гроші – це особливий товар, ціна якого вже не фіксована, а є плаваючою і визначається на національному фінансовому ринку;

- перехід до фінансової теорії вартості, де фундаментальними характеристиками останньої є ліквідність, ризик, доходність, що визначає нові властивості вартості, нову структуру її вміненості та перерозподілу, а також формує нові принципи ціноутворення та параметри ціни – якщо в реальній економіці вартість товару визначається доходністю (ресурсний підхід до оцінки ефективності), то в економіці, де домінують фінанси, з'являються нові властивості вартості (вміненість і розподіл), що й відображає у ціні ризик та ліквідність;

- посилення ролі прибутку та якісна зміна головної цілі бізнесу (від нарощування економічного потенціалу до фінансово-економічного потенціалу), що обумовило трансформацію системи управління від управління компанією до управління вартістю компанії, в результаті чого формується фінансова система управління бізнесом, в основі якої фінансові стратегії та фінансові критерії прийняття рішень, зокрема ліквідність, доходність, ризик;

- безпосередній вплив фінансів на поведінку, цінності, інтереси, мотиви, пріоритети, рішення, вибір всіх суб'єктів господарювання, у тому числі нефінансових, та поява нових бізнес-моделей;

- перерозподіл доходів із реального сектору у фінансовий, доходів і заробітної плати між різними соціальними та професійними групами населення – якщо нерівність між країнами світу за останні 20 років стала менше, то розрив між громадянами всередині однієї країни став набагато помітнішим, і нерівність доходів і добробуту досягла або практично досягла рекордного рівня;

- поява глобальної фінансової ренти на основі регулювання відсоткових ставок, використання світових валют, регулювання міжнародних боргових відносин, діяльності міжнародних фінансових центрів [13] і офшорів, а також «відтоку мізків», ресурсно-експортної економіки, відтоку капіталу тощо;

- віртуалізація економічного середовища в результаті зростання боргових відносин, фінансових гарантій, строкових контрактів (деривативів) й ін.;

– об'єднання національних ринків капіталу в єдиний фінансовий та інвестиційний простір в результаті повної фінансової лібералізації, що обумовлює глобальну конкуренцію на ринках капіталу та фінансування національних потреб фактично за рахунок міжнародного капіталу;

– безпосередній вплив фінансів на структуру, динаміку, результати розвитку національної економіки та на зміну економічної політики на національному, наднаціональному та глобальному рівні, перехід від економічної до фінансової влади.

У результаті фінансiалiзацiя як закономірність сучасного соціально-економічного розвитку зумовлює такі процеси та явища:

– Зростає ліквідність фінансових ринків та економіки загалом, знижуються бар'єри щодо залучення на зовнішніх ринках більш дешевого та менш ризикованого капіталу, імплементуються на національні фінансові ринки нові фінансові інструменти і продукти, які ефективно використовуються на міжнародних ринках, посилюється конкурентоспроможність фінансових ринків та їх сегментів, а також фінансових послуг і продуктів.

– Посилюється дуалізм фінансів, що проявляється у виокремленні реальних і віртуальних фінансів, й призводить до появи «квазіфінансів», посилення самодостатності, спекулятивності, самовідтворення фінансових ринків, прискорення та зростання обсягу спекулятивного/віртуального капіталу, подальшої доларизації світової економіки, появи фінансової та кримінальної ренти. Більш того, посилюється конкуренція за фінансові ресурси між реальним і фінансовим сектором, в результаті чого зростає їх відносна вартість для реальної економіки.

– Оскільки у фінансовій економіці фундаментальні характеристики вартості (ліквідність, доходність, ризик) знаходяться у непереборному протиріччі, саме це породжує невизначеність і нестабільність у фінансових і економічних системах на мікро-, мезо-, макро-, матерівнях.

– Поряд із посиленням конкуренції на фінансових ринках знижується здатність товарних і сировинних ринків ефективно реалізовувати власні функції, забезпечувати економічну конкуренцію, що може знижувати вигоди споживачів/покупців та/або виробників/продавців. Отже, знижується ефективність реалізації функцій конкуренції на цих ринках і в економічній системі загалом, зокрема конкуренція вже не сприяє вирішенню етичних проблем в економіці.

– Відбувається трансформація цінностей і взаємовідносин між публічними та приватними інтересами в правовій, економічній, соціальній, екологічній діяльності держави та особистості тощо. Як результат, змінюється роль держави у забезпеченні інклюзивного економічного розвитку, відносинах між суб'єктами національної та міжнародної економіки, оскільки держава вимушена делегувати частку своїх публічних функцій у галузі фінансів й економічної політики суб'єктам господарювання, індивідам, міжнародним інституціям, ТНК.

– Посилюється вплив на економічний і фінансовий розвиток несистемних факторів, зокрема традиції права, моделей корпоративного управління, моделей державного управління, соціокультурних, етнонаціональних, екологічних факторів, соціальної структури, тих факторів, що забезпечують якість життя, освіти і охорони здоров'я, а також глобальні проблеми сучасності й ін.

– У результаті фінансового дуалізму, розмивання національних кордонів фінансових ринків розвиваються відповідні фінансово-правові та економіко-правові норми і нормативи, що опосередковують економічний і фінансовий розвиток, враховуючи несистемні фактори. Вони також призначені підтримувати фінансову стабільність національної економіки, забезпечуючи баланс фінансових потоків між відтворенням, інвестиційним процесом, віртуальними фінансами, між національними фінансовими ринками і світовим фінансовим простором.

– Відбувається стандартизація та уніфікація нормативно-правового регулювання на фінансових ринках, що, у тому числі, сприяє поширенню міжнародних вимог і стандартів щодо фінансових операцій на національні ринки, і що зменшує вразливість останніх до зовнішніх факторів нестабільності та дисбалансів.

– Посилюється економічна та соціальна диференціація, як всередині країни (соціальна, галузева, територіальна), так і між країнами в контексті експансії національної валюти на світовий ринок, перерозподілу фінансових потоків на користь міжнародних фінансових центрів, «відтоку мізків», відтоку капіталу й ін.

– В результаті повної фінансової лібералізації відбувається імпортування нестабільності та криз (ефект «фінансового зараження») національними економіками, особливо тими, що розвиваються, із світової фінансової системи та з країн, які відіграють важливу роль у світовому економічному та фінансовому просторі, зокрема через такі канали, як: зовнішня торгівля, іноземне інвестування, фінансові конгломерати, засоби масової інформації, стадна поведінка учасників ринку тощо.

Розглядаючи еволюцію фінансiалiзацiї доцільно виокремити фінансiалiзацiю економіки та фінансiалiзацiю фінансів.

Фінансiалiзацiя економіки пов'язана із відволянню фінансових ресурсів із реального сектору на користь фінансового та трансформацією механізмів функціонування економіки та бізнесу на основі домінування фінансів при прийнятті рішень, розробці та реалізації економічної політики, стратегій розвитку та бізнес-моделей, визначенні мотивів та пріоритетів вибору тощо. Фінансiалiзацiя економіки модернізує, перш за все, поведінку нефінансових економічних суб'єктів та економічну політику на всіх рівнях економічної системи. Наслідком фінансiалiзацiї економіки є диспропорції у розвитку між реальним і фінансовим секторами економіки, випереджаючий розвиток останнього, дисбаланси, пов'язані із перетіканням капіталу із реального сектору в фінансовий (розбалансованість фінансових потоків), зокрема дисбаланси приватних заощаджень, дисбаланси, обумовлені заборгованістю приватного сектору, бюджетного дефіциту, поточних операцій та ін.

Щодо фінансiалiзацiї фінансів, то це поглиблення фінансiалiзацiї фінансового сектору на основі фінансових інновацій та фінансової інженерії, та стосується це, перш за все, зміни структури та діяльності фінансового ринку. Втім вона, на відміну від фінансiалiзацiї економіки, ніяким чином не створює умови для економічного зростання, більш того потребує збільшення прибутковості для фінансового сектору та фінансової ренти, що і посилює нестабільність, кризи, дисбаланси, зокрема дисбаланси цінні і боргові. Саме посилення фінансiалiзацiї фінансів і обумовили значні

наслідки світової фінансово-економічної кризи 2008 р., економічну рецесію та затяжне посткризове відновлення. Тому, незважаючи на ідею лібералізації та глобалізації, питання контролю та регулювання фінансових процесів є актуальним і пов'язано із організаційно-інституціональною, функціональною та нормативно-правовою трансформацією економічного та фінансового регулювання щодо забезпечення фінансової рівноваги національної економіки, орієнтованої, як на фінансову стабільність, так і на стійке зростання соціально-економічного добробуту.

Висновки. Отже, фінанси сьогодні не лише ефективно вирішують фінансові завдання, а і створюють нові економічні простори і системи, бізнес-моделі, виступають в якості каталізатора економічних змін, трансформації економічних параметрів й інститутів, що дозволило їм отримати цілісний контроль над соціально-економічними процесами, визначити закономірності, межі, механізми функціонування фінансової економіки.

Фінансіалізація призводить до десувернізації національних економік, що знижує здатність урядів протидіяти зовнішній економічній та фінансовій нестабільності, забезпечувати реалізацію національних інтересів на зовнішніх ринках і зростання міжнародної конкурентоспроможності національної економіки, не допускати ухилення від сплати податків щодо операцій зовнішньоекономічної діяльності й відмивання «брудних» доходів і «брудного» капіталу тощо. З іншого боку, фінансіалізація приводить до деглобалізації, оскільки невизначеність та нестабільність як наслідки її розвитку потребують посилення фінансового регулювання національної економіки щодо забезпечення фінансової стабільності, економічного зростання, зростання добробуту населення. І вирішення протиріччя між десувернізацією та деглобалізацією забезпечується шляхом національного та наднаціонального регулювання та координації, зокрема через залучення до розробки та реалізації економічної політики транснаціональних компаній та міжнародних інститутів та інституцій.

Слід визнати, що фінансіалізація є безповоротним процесом, і завданням на національному та наднаціональному рівні сьогодні є впровадження механізмів мінімізації її негативних наслідків, вирішення проблеми фінансового дуалізму. Зокрема, особливої уваги потребує таке. По-перше, забезпечення «прозорості» товарних, сировинних, фінансових ринків, а також функціонування

товарних бірж, біржового та позабіржового фондового ринку. По-друге, забезпечення прозорості, а також етичної, соціальної та екологічної відповідальності учасників фінансових ринків, інституційних інвесторів. По-третє, розвиток правових інститутів для забезпечення ефективного використання ресурсів, добросовісної поведінки, захисту майнових і публічних інтересів суб'єктів ринку на всіх етапах реалізації економічних і фінансових відносин із врахуванням неекономічних факторів, оцінки ефективності та обґрунтування зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань, забезпечення їх виконання. По-четверте, достатній рівень інформування суб'єктів ринку та відповідний рівень їх економічної та фінансової грамотності та обізнаності [14]. По-п'яте, міжнародна координація діяльності фінансових інвесторів та окремих ринків. По-шосте, глобальна координація щодо вирішення глобальних проблем сучасності та пошуку джерел інклюзивного економічного зростання, недопущення посилення нерівності між країнами та населення світу в межах Industry 4.0 на основі співпраці міжнародних інституцій, приватних компаній, зокрема транснаціональних компаній, урядів країн світу.

Поряд із цим, для протистояння негативним наслідкам і потенційним загрозам фінансіалізації в урядовій економічній політиці потрібно відійти від ідеї повної лібералізації та модернізувати функціонування економічних систем, зокрема: посилити соціальну політику щодо перерозподілу благ і доходів для зменшення соціальної, регіональної, галузевої, професійної нерівності у суспільстві, забезпечивши високу зайнятість й оплату праці; забезпечити реалізацію стратегії економічного розвитку, залежну від попиту, яка, на відміну від стратегії експортноорієнтованості та кредиторієнтованості, є більш збалансованою та передбачає тісний зв'язок між динамікою продуктивності праці та її реальною оплатою; трансформувати фінансову систему на глобальному та національному рівнях з метою унеможливлення «бульбашок», створення мультивалютної світової валютної системи, забезпечення сучасними міжнародними фінансовими інститутами рівноправності учасників фінансових відносин, прозорості їхньої діяльності, пріоритету соціального ефекту над економічним; мінімізувати інформаційну асиметрію та транзакційні витрати; забезпечити домінування розвитку реального сектору над фінансовим, оскільки лише перший здатний забезпечити реальне зростання національної економіки та добробуту населення.

Список використаних джерел:

1. Epstein G. Financialization, Rentier Interests, and Central Bank Policy: manuscript. Department of Economics, University of Massachusetts, Amherst, MA, 2001.
2. Epstein G. Financialization and the World Economy. Edward Elgar Publishing, 2005. 440 p.
3. Power D., Epstein G., Abrena M. Trends in the Rentier Income Share in OECD Countries, 1960–2000, Department of Economics, University of Massachusetts, Amherst, MA. April 2003.
4. Krippner G.R. The Financialization of the American Economy. *Socio-Economic Review*. 2005. Vol. 3. No. 2. P. 173–208.
5. Stockhammer E. Financialisation and the slowdown of accumulation. *Cambridge Journal of Economics*. 2004. 28. P. 719–741.
6. Palley T. Financialization: what it is and why it matters. The Levy Economics Institute. 2009. WP 525.
7. Ломачинська І.А. Вплив конвергенції фінансового та реального секторів на розвиток національної економіки України. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2012. Том 17. Вип. 2. С. 139–146.
8. Лукьянов В. Финансиализация как проявление глобализационной трансформации. *Актуальные проблемы экономики*. 2013. № 4(142). С. 15–23.
9. Ломачинська І.А. Архітектура фінансової системи України: теоретичні основи оптимізації в сучасних умовах. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2011. № 41(2). С. 244–249.
10. Meitzer A. What's Wrong with the IMF? American Enterprise Institute. Speeches. Oct. 1998.

11. Global Wealth Databook 2015. Credit Suisse Credit Suisse Research Institute. URL: <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html>.
12. Корнеев В.М. Методологічні засади оцінювання та регулювання дисбалансів руху фінансових ресурсів в економіці України. Дис. ... докт. екон. наук. Суми, 2015. 503 с.
13. Авдокушин Е.Ф. Финансовая экономика как определяющий фактор новой мировой экономики. *Вопросы новой экономики*. 2011. № 4(20). С. 3–11.
14. Ломачинська І.А. Фінансова грамотність як основа оптимізації фінансової поведінки в умовах глобальної трансформації. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2011. Том 16. Випуск 20. С. 115–125.

References:

1. Epstein G. (2001) Financialization, Rentier Interests, and Central Bank Policy: manuscript. Department of Economics, University of Massachusetts, Amherst, MA.
2. Epstein G. (2005) Financialization and the World Economy. Edward Elgar Publishing.
3. Power D., Epstein G., Abrena M. (2003) Trends in the Rentier Income Share in OECD Countries, 1960–2000, Department of Economics, University of Massachusetts, Amherst, MA.
4. Krippner G.R. (2005) The Financialization of the American Economy. *Socio-Economic Review*, vol. 3, no. 2, pp. 173–208.
5. Stockhammer E. (2004) Financialisation and the slowdown of accumulation. *Cambridge Journal of Economics*, no. 28, pp. 719–741.
6. Palley T. (2009) Financialization: what it is and why it matters. The Levy Economics Institute, WP 525.
7. Lomachynska I., Kravtsova A. (2012) Vplyv konverhentsii finansovoho ta realnoho sektoriv na rozvytok natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Influence convergence financial and real sectors development of national economy of Ukraine]. *Odesa National University Herald. Economy*, vol. 17, iss. 2, pp. 139–146. (in Ukrainian)
8. Luk'yanov V.S. (2013) Fynansyalizatsiya kak proiavlennye hlobalizatsyonnoi transformatsyy [Financialization as a manifestation of globalization transformation]. *Aktualni problemi ekonomiki*, no. 4(142), pp. 15–23. (in Russian)
9. Lomachynska I.A. (2011) Arkhitektura finansovoyi systemy Ukrainy: teoretychni osnovy optymizatsiyi v suchasnykh umovakh [Architecture of the financial system of Ukraine: theoretical foundations of optimization in modern conditions]. *Bulletin of socio-economic research*, no. 41(2), pp. 244–249. (in Ukrainian)
10. Meitzer A. (1998) What's Wrong with the IMF? American Enterprise Institute. Speeches.
11. Global Wealth Databook 2015 (2015). Credit Suisse Credit Suisse Research Institute. Available at: <https://www.credit-suisse.com/about-us/en/reports-research/global-wealth-report.html>.
12. Korneev M.V. (2015) Metodologichni zasady otsynuvannya ta reguluvannya disbalansiv ruhu finansovih resursiv v ekonomitsi Ukrainy [Methodological bases of estimation and regulation of imbalances of movement of financial resources in economy of Ukraine] (doctoral thesis), Sumi: Ukr. akad. bank. spravi. (in Ukrainian)
13. Avdokushin E.F. (2011) Finansovaya ekonomika kak opredelyayushchiy faktor novoy mirovoy ekonomiki [Financial economy as a determining factor of the new world economy]. *Issues of New Economy*, no. 4(20), pp. 3–11. (in Russian)
14. Lomachynska I.A. (2011) Finansova hramotnist yak osnova optymizatsiyi finansovoyi povedinky v umovakh hlobalizatsiyi [Financial literacy as basis of optimization of financial behavior in the conditions of global transformation]. *Odesa National University Herald. Economy*, vol. 16, iss. 20, pp. 190–195. (in Ukrainian)

Ломачинская И. А.

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФИНАНСИАЛИЗАЦИИ В КОНТЕКСТЕ НОВОЙ ПАРАДИГМЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Резюме

Обобщены теоретические основы финансовализации как закономерного продукта постиндустриального развития и глобализации. Определено, что либерализация, глобализация, цивилизация, Industry 4.0 предоставили финансам новые организационные, управленческие, институциональные, информационно-коммуникационные технологии, которые позволяют им не только эффективно решать финансовые задачи, но и создавать новые экономические пространства и системы, бизнес-модели, выступать в качестве катализатора социально-экономических изменений, трансформации экономических и социальных параметров и институтов. Обобщены основные факторы, характеристики финансовализации и процессы и явления, сопровождающие ее. Выявлено, что результатом финансовализации стало усиление неопределенности и нестабильности. В контексте этого обоснованы направления координации социально-экономического развития в условиях усиления финансовализации.

Ключевые слова: финансовализация, экономическое развитие, инклюзивная экономика, финансовализация экономики, финансовализация финансов, финансовая экономика, деглобализация.

Lomachynska Iryna

Odessa National I. I. Mechnikov University

CONCEPTUAL FUNDAMENTALS OF FINANCIALIZATION IN THE CONTEXT OF THE NEW PARADIGM OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Summary

The theoretical bases of financialization as a natural product of post-industrial development and globalization are generalized. It is determined that liberalization, globalization, civilization, and Industry 4.0 have given finances new organizational, managerial, institutional, information and communication technologies that allow them not only to solve financial problems effectively, but also to create new economic spaces and systems, business models, to act as a catalyst for socio-economic change, transformation of economic and social parameters and institutions. In a general sense, financialization is defined as the growing role of financial motives, financial markets, financial entities, financial institutions in economic activity and public life, the functioning of state institutions at all levels and in all spheres of the economic system, which facilitates widening of financial relations and financial sphere of the domestic and global economy. The main factors, characteristics of financialization, and the processes and phenomena that accompany it

are summarized. It is determined that the result of financialization has increased uncertainty and instability. In this context, the directions of coordination of socio-economic development in the conditions of strengthening financialization are justified. In particular, the following is proposed. Firstly, ensuring the "transparency" of commodity, raw materials, financial markets. Secondly, ensuring transparency, as well as ethical, social, and environmental responsibility of financial market participants, institutional investors. Thirdly, developing legal institutions to ensure efficient use of resources, good-faith behaviour, protection of property and public interests of market participants. Fourthly, making a sufficient level of information for market participants and an appropriate level of their economic and financial literacy and awareness. Fifthly, providing international coordination of financial investors and individual markets. Sixthly, global coordination to address today's global challenges and find sources of sustainable and inclusive economic growth, preventing growing inequalities between countries and populations within Industry 4.0 on the basis of cooperation of international institutions, private companies, in particular multinational companies, governments of the world.

Keywords: financialization, economic development, inclusive economy, financialization of economy, financialization of finance, financial economics, deglobalization.
